

KATOLIKUS KÁNTORLAPOK

— Szerkeszti: Balogh Piusz O. Praem. —

„Vesd le sarudat ...”

Templomi tiszteletadási formák — III.

„Vesd le sarudat a lábadról, mert ahol állsz, szent föld!” (2Móz 3,5) Ezzel a mondatlal kezdődött Istennek és a választott nép vezérének, Mózesnek a párbeszéde az égő csipkebokornál. A földnek, mint az emberi létezés elsődleges fizikai közegének a tisztelete valószínűleg egyidős az emberiséggel, de mindenképpen ősbib, mint a tételes vallások megfogalmazása. A magyar néprnyelvben is megkülönböztetett, magasztos fogalmak utalnak erre az ősi kultikus rétegre (szülőföld, anyaföld, földanya, éltető föld, stb.). Egyiptom lakóinak Mózes korában is a Nílus áradásával termékenyvé vált föld jelentette magát az életet. Ugyanakkor a föld a múlandóság, a tisztátalanság jelképe is volt. Erre utal, hogy a fáraó halálakor, a bebalzsamozás előtt a talpbőrét lefejtették. Ezzel mintegy megszüntették a kapcsolatot a múlandó világgal. Az idézett ószövetségi történet talán erre a szokásra utal.

A későbbi zsidó hagyományokban is ez a föld-lábravaló (saru) jelképrendszer megőrizte az ősi kettősségét: tisztelet és alázat. Jézus példabeszédében az apa a megbecsülés jeleként sarut húz a megtért tékozló fiú lábára. (Lk 15,22) Keresztelő Szent János a Jézus iránti tiszteletet, alázatot fejezi ki azzal, hogy magát még Jézus sarujának megoldására is méltatlannak tartja. (Mt 3,11; Mk 1,7; Lk 3,16; Jn 1,27) De hivatkozhatnánk arra az alázatos gesztusra is, amelyet a nagycsütörtöki lábmosáskor Jézus tett az apostolokkal (Jn 13,4–11), vagy a bűnös asszony Jézus lábánál. (Lk 7,38) De a méltatlan, bűnös föld porának lerázása is szerepel a tanításban. (Mk 6,11; Lk 9,5; Lk 10,11)

A középkori keresztény jelképrendszerben a lábbeli hiánya megmaradt az alázat, a vezeklés kifejezéseként. Egyes szerzetesrendek tagjai (pl. ferencesek, kármeliták) ilyen meggondolásból nem viseltek lábbelit. A nyilvános vezeklők hamvazószerdától nagycsütörtökig mezítláb álltak a templom előcsarnokában, és csak a föloldozás után húzhattak újra cipőt a lábukra. A zarándoklatok során egyénileg vállalt szigorítás is lehetett az útvonal csupasz lábbal való megtétele. Ugyanakkor a lábbeli viselése hatalmi szimbólumként is szerepelt. A királyok koronázási jelvényei között sokszor olvashatunk a saruról, amelyet a szertartás során húztak az uralkodó lábára. A lovagi csizma vagy sarkantyú adományozása szintén gyakori a középkorban. A püspök még a XIX. században is külön liturgikus (bíborszínű, hímzett) lábbelivel lépett be a templomba.

Az említett hagyomány máig fölismerhető az örmény liturgiában, s mindkét értelmezése kifejezésre jut az ábrázoló szimbolikában. A pap (püspök) hímzett, papucsszerű lábbeliben (*haghtap*) lép az oltárhoz. A liturgiát végző személy ezzel is kifejezi, hogy nem a mindennapi élethez tartozó „közönséges” cselekményt végez: szent helyre lép a liturgia végzésekor. A jelképrendszer azzal folytatódik, hogy a szertartás folyamán, a Szent Cselekmény kezdetekor a pap (püspök) kilép a liturgikus lábbeliből és a szentáldozás végéig mezítlábasan áll az oltár előtt. Ezzel egy időben a papi, főpapi hatalom egyéb jelvényeit (korona, süveg, pásztorbot) sem használják. A „szent hely” iránti tisztelet, valamint a „szent cselekmény” iránti alázat egyformán jelen van az örmény liturgiának ebben a látszólag lényegtelen jelképi ábrázolásában.

Guzsik Tamás

(Megjelent az Örmény Egyházi Hírlevél II/14 1998. november 3-i számában.)

Miért bérmál is a Kelet, amikor keresztel?

A keresztség és a bérmálás a keleti lelkiségben

Lényeg, anyag, forma, érvényesség

Néhány perc a templom egy félreeső zugában, a legszűkebb család körében, néhány csepp víz a kisgyermek homlokára, néhány alig érthetően elmormolt szó kíséretében, és az újszülött az Egyház tagja lett — „érvényesen felvette a keresztséget”. Íme, ez volt a zsinat előtti keresztelési gyakorlat mind a latin, mind a görög szertartásban. És aztán csodálkoztunk, hogy ez a szentségki-
szolgáltatás tudatilag alig hagyott nyomot a megkereszteltekben, olyan intézménnyé vált, amelynek a keresztes családok szinte csakis köteletségérzetből tettek eleget, de az nem hatott ki igazán az életükre. E gyakorlat mögött a skolasztika szentségtanára hivatkozó újkori kazuisztika húzódik meg, amely különválasztotta a szentségi kegyelmet mint lényegét s azt a látható jelet, amely ezt a belső tartalmat közvetíti. Maga ez a kegyelem is jól körülhatárolható, mint pl. a keresztség esetében az eredeti és egyéb bűnök eltörlése. Még inkább megragadható, jogilag is rögzíthető a külső jel két összetevője, az anyag és a forma, amely a keresztség esetében a víz és a keresztelési formula. Fontos még a szentségki-
szolgáltató szándéka — hogy ti. úgy kívánjon eljárni, ahogy az a (katolikus) Egyházban szokás. Így aztán a keresztség érvényességéhez valóban elég pár csepp víz, elég, ha a formulát megfelelő szándékkal elmondjuk, a többi mind csak díszítőelem, akár el is hagyható. Hogy a résztvevőkre, az Egyház többi tagjára milyen hatással van a szertartás, s egyáltalán, mi a helye, szerepe az életünkben, az csak másodlagos, szinte mellékes. Íme, a racionalizmusra hajló szentségi szemlélet, amelynek veszélyeit és következményeit a bevezetőben már láttuk.